

Martwe drzewa w lesie zagospodarowanym

Stanisław Miścicki

Instytut Nauk Leśnych, Wydział Leśny, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa

E-mail: stanislaw_miscicki@sggw.pl

Zapewnienie ochrony przyrody i jej zasobów jest jednym z aspektów prowadzenia gospodarki w lesie wielofunkcyjnym. Ze względu na utrzymanie środowiska życia i/lub pokarmu wielu gatunków roślin, zwierząt i grzybów konieczne jest zapewnienie obecności drewna martwych drzew, przy czym powinno to być drewno różnych gatunków, różnych rozmiarów i różnego stopnia dekompozycji. Koncepcja pozostawiania w lesie zagospodarowanym pewnej ilości martwych drzew jest stosunkowo młoda. Świadczą o tym ścierające się poglądy jak ma praktycznie wyglądać realizacja koncepcji: doprowadzenie do ciągłej obecności martwych drzew na (a) całym obszarze leśnym, (b) w ważnych, ze względów przyrodniczych, izolowanych obszarach połączonych korytarzami, (c) tylko w ważnych obszarach.

Innym dyskutowanym zagadnieniem jest przyjęcie ogólnych kryteriów do określenia odpowiedniej miąższości (także z uwzględnieniem stopni grubości) martwych pni i kłód na jednostce powierzchni. Zagadnienie to ma znaczenie ze względu na to, że martwe drzewa w lesie zagospodarowanym w znacznej części pochodzą z uszczuplenia zasobów drewna przeznaczonego do wykorzystania rynkowego, a niekiedy ich umieszczenie w lesie wiąże się kosztami włożonej pracy. Ponadto zasób martwych drzew jest dynamiczny: cały czas muszą pojawiać się nowe drzewa aby zastąpić te, które uległy całkowitemu rozkładowi.

Ze względu na wyraźne cykle produkcyjne – zwłaszcza gdy stosowana jest rębnia zupełna lub częściowa – akumulacja martwych drzew w lesie zagospodarowanym przebiega inaczej niż w lesie naturalnym. W danym miejscu (w drzewostanie) i w danym momencie możliwe jest pozostawienie martwych drzew tylko o podobnych wymiarach. Wymiary te zmieniają się wraz z rozwojem danego drzewostanu. Ze względu na relatywnie małą powierzchnię drzewostanów i ich zróżnicowanie wiekowe w danym fragmencie lasu, zagadnienie to ma niewielkie znaczenie. W skali całego lasu struktura wymiarów martwych pni i kłód byłaby zbliżona do struktury w lesie naturalnym, ale ważną różnicą jest mniejszy udział drzew grubych w lesie zagospodarowanym. Te drzewa pojawiają się pod koniec cyklu produkcyjnego i ze względu na długi proces rozkładu drewna (szacowany na 40–70 lat) pozostaną w drzewostanach utworzonych dla następnego cyklu produkcyjnego i na ogół muszą przejść przez okres radykalnej zmiany warunków termicznych, wilgotności i oświetlenia.

W praktycznym działaniu konieczne jest ustalenie jak zapewnić dopływ martwych drzew. W lesie zagospodarowanym, w puli drzew ubywających w toku rozwoju danego drzewostanu, tylko niewielką część stanowią drzewa zmarłe w wyniku konkurencji. Drzewa zniszczone przez czynniki abiotyczne (np. wiatr) lub gradacje owadów na ogół są wykorzystywane tylko w niewielkiej części, a to ze względu na dużą ilość w jednym miejscu. Znaczna ilość martwych drzew stojących i leżących pojawia się w następstwie wykonanych cięć.

Gospodarowanie zasobami martwych drzew, w tym uwzględnianie ich gatunków, wymiarów, stopnia rozłożenia, tempa ich dopływu i ubywania, rozmieszczenia na obszarze leśnym, konieczne jest stosowanie odpowiednich metod kontroli w ramach inwentaryzacji lasu. Rozwiązania metodyczne są ciągle dyskutowane i rozwijane.